

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Львівський державний університет фізичної культури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету туризму

доц. Холявка В. З.

«_____» _____ 2015 р.

**Історія України та
української культури**

**ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів**

спеціальності 6.010203 – фізична реабілітація

(Шифр за ОПП _____)

Львів - 2015

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: кафедрою гуманітарних дисциплін ЛДУФК

Протокол № 1 від «31» серпня 2015 року

Завідувач кафедри
гуманітарних дисциплін канд.іст.
наук, професор _____ (Полянський О.А.)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: професор кафедри гуманітарних дисциплін, канд. іст. наук Полянський О.А.; доцент кафедри олімпійської освіти, канд. мистецтвознавства Падовська О.М.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Обговорено та рекомендовано вченою радою факультету туризму

Протокол № 1 від «6» жовтня 2015 року

Голова вченої ради факультету туризму _____ доц. В.З.Холявка

© Полянський О.А., Падовська О.М., 2015

© Львівський державний університет фізичної культури, 2015

ВСТУП

Знання і розуміння історії України, всебічне оволодіння набутими впродовж цієї історії культурними надбаннями нації є необхідною умовою збереження державності. В умовах веденої проти України гібридної війни специфіка навчальної дисципліни «Історія України та української культури» від значення інтегральної і набуває статусу базової для кожного патріота і громадянина. Розроблений відповідно до «Концепції гуманітарної освіти України» курс — обов'язковий елемент професійної та практичної підготовки спеціаліста.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Історія України та української культури» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «бакалавр» спеціальності 6.010203 «Фізична реабілітація».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Історія України та української культури» є український історичний процес та українська культура як цілість в її історичній динаміці від найдавніших часів до сьогодення, в контексті розвитку світової культури і цивілізації.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія України та української культури» тісно пов'язана з філософією, політологією, соціологією, географією, антропологією.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- I. Історія української культури
- II. Історія України

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія України та української культури» є ознайомлення студентів з основами сучасних підходів до історії національної культури, процесами її історичного розвитку та найбільш значимими здобутками, формування системи знань про історичну та соціально-економічну обумовленість художньо-культурологічних процесів в Україні з найдавніших часів до початку XXI ст., розуміння пріоритетності таких знань.

1.2. Основні завдання полягають в теоретичній і практичній підготовці студентів до застосування базових принципів, категорій, процесів, методів та інструментів сучасної концепції розвитку національної культури, розумінні студентами історичних процесів минулого для вироблення дієвих напрямних та гуманістичних культурних орієнтацій у непростій історії сьогодення.

1.3. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

предмет, зміст і завдання «Історії України та української культури», як навчальної дисципліни, важливі теоретичні засади курсу та сучасний (основний) понятійний апарат; загальновідомих представників у різних галузях культуротворчої діяльності, чий програмні твори стали національним надбанням України; сутність феномену української культури як ключової сфери суспільної свідомості.

вміти:

тракувати культурні процеси розвитку української нації на зрізі основних епох; на основі визначення закономірностей стилістики мистецьких мов аналізувати український етнонаціональний простір; характеризувати нові тенденції в розвитку і функціонуванні української культури на основі їх співставлення із світовими; в умовах полівимірності культури застосовувати методологічні засади аналізу культурних явищ у повсякденній практиці для вироблення лінії особистої поведінки;

володіти сучасними методами історичного пізнання, історичним термінологічно-понятійним апаратом;

зрозуміти сутність, природу та генезис історичних явищ, вміти здійснювати їх аналіз та узагальнення, з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки історичних подій і процесів;

виважено оцінювати роль суб'єктивних і об'єктивних чинників в історичному процесі, подіях і явищах вітчизняної історії;

знати основні праці вітчизняних і зарубіжних істориків, присвячених актуальним проблемам історії України;

на основі методів наукового пошуку опанувати новітні історичні концепції.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 год. / 6 кредитів ECTS

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. Історія української культури

ТЕМА 1. Історія української культури як навчальна дисципліна.

Історія української культури як наукова та навчальна дисципліна: мета, предмет, завдання, понятійний апарат і методологічні основи курсу, його місце в системі вузівської освіти та гуманітарних дисциплін. Культура як спосіб буття людини і національної спільноти. Структура культури: духовна, матеріальна, фізична. Феномен української культури та її самобутність. Провідні функції культури в процесі українського державотворення. Знаки і символи української етнокультури та їх вияв у сучасній культурі. Національна культура і мова. Мовні і психологічні особливості українського народу, формування його світогляду. Історична еволюція поглядів на українську культуру: українська наукова думка про сутність культури та культурно-історичний процес на українських землях, становлення і розвиток культури українців. Українознавчі культурологічні студії XIX першої половини XX ст. Концепції українського культурно-історичного процесу. Джерела та історіографія курсу.

ТЕМА 2. Генеза української культури.

Закономірності культурного розвитку людства та їх проекція на історію української культури: умови формування, основні етапи розвитку, носії українського культурного процесу. Історична типологія української культури: від етнічного самовизначення до національного стилетворення. Етнологічні основи українського культурознавства: проблеми етногенезу українців.

ТЕМА 3. Українське народознавство.

Основні етапи зародження, становлення та розвитку українського народознавства. Музейні інституції. Народні знання, світоглядні уявлення, вірування та мораль. Релігія в житті українського народу. Звичаї та обряди українців: обрядовість зимового та весняного циклів. Літні та осінні звичаї та обряди. Народний календар. Громадський побут і звичаєвість. Сім'я і родинна обрядовість. Основні галузі господарства і заняття населення: хліборобство, тваринництво; допоміжні заняття і промисли: бджільництво, мисливство, рибальство, збиральництво, чумацтво та ін. Промисли та ремесла: ткацтво, килимарство, вишивка, плетіння, художня обробка шкіри, деревообробництво, гончарство, гутництво, ливарництво, художній метал, іграшки, писанкарство, витинанки. Транспорт і засоби пересування. Поселення і житло. Народна архітектура. Українське національне вбрання. Їжа та харчування. Народне образотворче мистецтво.

ТЕМА 4. Духовна культура України: школа, освіта, наука.

Особливості духовної культури України: український культурний архетип, національна символіка. Проблеми східно-західного дуалізму української культури. Творці кириличного письма. Духовна культура Київської Русі і візантійські впливи. Софійність української культури. Вплив гуманістичних ідей європейського Відродження на українську культуру. Реформація і Контрреформація. Запорізька Січ: світогляд та ідеологія українського козацтва. Козацтво як феномен світової культури. Просвітництво і Романтизм та їх впливи на розвиток української культури.

Давньоруське літописання: «Повість минулих літ»; «Київський літопис»; «Галицько-Волинський літопис»; «Руська правда»; «Повчання» Володимира Мономаха; «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона. «Кієво-Печерський Патерик».

Історичний шлях національної освіти в Україні. Розвиток освіти і науки в Україні XIV-XVIII ст. Братства та їх роль у розвитку української культури. Острозька та Києво-Могилянська академії — духовні центри української культури. Козацьке літописання: літопис Самійла Величка, літопис Григорія Граб'янки, Густинський літопис. «Історія Русів».

Розвиток освіти та науки України (від ХІХ ст.). Львівський, Харківський, Київський, Одеський університети — освітньо-наукові центри України. Місце і роль Тараса Шевченка в духовній культурі України. «Руська Трійця» в духовній культурі України. «Просвіта», Наукове товариство ім. Т.Шевченка, «Рідна Школа», недільні школи, Громадівський рух, Київська археографічна комісія та ін. культурницькі установи та інституції у розвитку культури України.

Монастирі та Лаври як центри української релігійної духовності: Києво-Печерська, Почаївська, Унівська лаври; Крехівський монастир.

ТЕМА 5. Літературний процес в Україні від давнини до сучасності.

Обсяг і зміст поняття «література» на історичних відтинках: від словесності до писемності. Перекладна та оригінальна література княжої Русі-України. Мислителі України-Руси і книжна справа. Мистецтво оформлення книги: книжкова мініатюра середньовіччя. Апокрифічна, агіографічна та паломницька література. «Слово о полку Ігоревім».

Початки українського книгодрукарства, мистецтво книжкової графіки ХVІ-ХVІІ ст. Українська полемічна література (хронологічні межі та особливості). Зростання ролі літератури в ХVІІ-ХVІІІ ст.: перегляд літературної форми.

Формування української літературної української мови, граматики. І.Котляревський. Перехід від романтизму до реалізму як загальнокультурний рух: харківська школа, «Руська трійця», Київські романтики і Кирило-Мефодіївське братство. Видавничий рух та літературно-публіцистичний процес в Україні у ХІХ ст. Наслідки Валуївського, Емського указів. Часописи «Основа», «Киевская старина», Записки НТШ, «Літературно-науковий вісник». Преса в Галичині. І.Франко. Українізація і літературний процес 1920-х рр. Літературна дискусія. Літературні об'єднання «Плуг», «Гарт», ВАПЛІТЕ, «Молодняк». Неокласицизм. Письменники «Розстріляного відродження». Внесок Б-І.Антонича в розвиток культури України. Українська література в умовах тоталітаризму 1930-х рр. та в час Другої світової війни. «Відлига» і наступ тоталітарної системи: «самвидав». Публіцистична і літературна діяльність українського шістдесятництва. Загублене покоління: літературний процес 1980-х. Культурологічна проблематика у творах сучасних українських літераторів. Літературний процес на етапі становлення української незалежності.

ТЕМА 6. Художня культура України.

Українська художня культура: стилістика та її взаємозв'язок із культурно-історичним розвитком народу. Основні стилі на тлі регіональних особливостей художньої культури України: візантійський та романський; готичний, ренесансовий, бароковий та класицистичний стилі. Модерністські трансформації художнього.

Особливості давньоруської архітектури (кінець Х — початок ХІІ ст.). Візантійський вплив на естетику та архітектуру Русі-України /Софіївські собори, сакральне й світське будівництво/. Світове та європейське значення архітектури середньовічної України-Руси. Литовсько-польський період — проторенесанс. Європейський Ренесанс в художній культурі Львова. Становлення українського ренесансу ХІV-ХVІ ст.

Бароко — яскравий феномен національно-культурної творчості ХVІІ—ХVІІІ ст.: українське, козацьке, мазепине. Архітектура, скульптурна пластика, особливості пластичного оздоблення. Творча спадщина Івана-Георгія Пінзеля в контексті європейського бароко.

Технічні та наукові досягнення ХІХ ст. та їх вплив на розвиток монументального мистецтва України. Еклектизм. Модернізм як художній метод у становленні новітньої культури міст. Збереження культурної спадщини як об'єктивна закономірність.

Зміни в образотворчості. Жанри і видові розмаїття українського малярства. Християнське мистецтво в Україні — витоки, особливості, перспективи. Давньоруські мозаїки і фрески. Ікона: осередки, школи та твори (Алімпій, Андрій, Феофан Грек). Канон і новації. Перші збережені на західноукраїнському терені іконостаси. Образотворче мистецтво І.Кондзелевича, І.Рутковича, Ф.Сеньковича, О.Білявського, Л.Долинського та ін. Вплив на зображення стилістики «козацького бароко».

Поява у ХVІІ ст. нових жанрів: історичного, батального, пейзажного, побутового, портретного. Класичний етап розвитку мистецтва у ХVІІІ ст. Світський живопис: митці

Петербурзької Академії мистецтв. Творчість Т.Шевченка. Українські художники-«передвижники». Товариство для розвою руської штуки (Львів, 1898). Літературно-мистецькі течії на зламі століть та філософські ідеї, що каталізували їх появу. Взаємовідносини особистості і світу в українському експресіонізмі. Творчість О.Новаківського. Український авангард першого 10-ліття ХХ ст. Художня культура в тоталітарному суспільстві: в прокрустовому ложі методу соціалістичного реалізму. Риси європейської художньої культури ХХ ст. в культурі України. Мистецькі здобутки українців-емігрантів в ХХ ст.: всесвітньовідомі, не знані на Батьківщині. Проблема спадкоємності в стилістичній ситуації України ХХ ст. Неостилістичні течії. Львів художній на тлі мистецького розвитку України.

ТЕМА 7. Музичне і театральне мистецтво в Україні: призначення в становленні й трансляції національної культури.

Українська міфологія і фольклор — скарбниця національної культури. Міфологічний (колективний) та епічний (колективно-індивідуальний) характер сприйняття та відтворення дійсності. Україна-Русь і театр Середньовіччя. Розвиток церковної музики і співу. Канти і псалми. Феофан Прокопович: «Владимир». Роль музики в шкільній драмі. Музична культура українського бароко. Хоровий концерт і його творці. М.Березовський, Д.Бортнянський, А.Ведель. Особливості розвитку основних видів і жанрів музично-пісенної творчості українців. Становлення пісні-романсу. Національна музична культура ХІХ ст. М.Лисенко. Музичний театр. Українська культура на межі ХІХ-ХХ ст. та її подальші зміни. Модернізм у театрі та драматургії в Україні та світі.

Професійний театр. Зародження Восьмої музи: фото- та кіномистецтво в Україні. Основні тенденції та суперечності культурних процесів у ХХ ст. Український театр, як найвагоміший здобуток національної революції 1917-20 рр. Театр і музика доби тоталітаризму: в лещатах соцреалізму. Культурний рух в Галичині між світовими війнами ХХ ст. Значення модерністичних течій у становленні культури сучасності. Національна державність як чинник та передумова культурного процесу. Перебіг культуротворчого процесу за умов колонізації та в час національної державності. Кіномистецтво. Інтелектуальний карнавал 1990-х рр. та пошуки ідентичності новітнього театру в постмодерному просторі. Популярна та масова культура. Причини кризового стану і його наслідки. Шляхи виходу з кризи. Здобутки в галузі музики, театру, кіномистецтва. Теле-радіо-простір України. Фестивалі, конкурси, телевізійні проекти.

ТЕМА 8. Українська культура новітньої доби: тенденції та перспективи.

Сучасна українська культура: оновлення, усвідомлення на етапі становлення державності. Модернізаційні процеси у світі та сучасній українській культурі. Формування системи світових інститутів збереження спадщини людства і їх основні документи. Постмодернізм української культури в контексті світового розвитку. Східна Європа кін. ХХ ст. на шляху до відродження та роль культури в становленні незалежних держав.

Зміст, провідні напрямки і проблеми українського національно-духовного становлення сучасності. Подолання догматизму та схоластики у дослідженнях суспільствознавців східноєвропейських країн. Демократизація як чинник національно-духовного відродження. Масова та елітарна культура України в контексті сучасності. Повернення народів видатних імен і творів культури. Носії та творці української культури ХІХ-ХХ ст. та їх роль в державотворенні. Екологія культури. Правова культура. Теоретичні засади прогнозування культурного розвитку.

Місце української національної культури у світовому та європейському цивілізаційних процесах. Культуротворча місія української діаспори, дисидентського руху, офіційної української радянської культури в ХХ ст. Українська еміграція(1-4 хвили) та утвердження української культури в світі. Національне будівництво. Видатні діячі сучасної української культури про першорядні аспекти процесу самоствердження України /І.Дзюба, О.Пахльовська, О.Забужко, М.Жулинський/. Духовна культура як спосіб самореалізації людини та феномен національного відродження.

МОДУЛЬ 2. Історія України

ТЕМА I. Вступ до історії України. Стародавня доба та перші державні утворення на території України

Предмет, завдання та періодизація курсу «Історія України». Джерела та історіографія. Початок формування людської цивілізації на території України. Періодизація первісного суспільства: палеоліт, мезоліт. Неолітична революція. Археологічні культури епохи міді-бронзи(енеоліт), заліза. Майнова та соціальна диференціація первісного суспільства. Зародження державності. Перші етнічні утворення на території України. Кіммерійці, скіфи, сармати. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. племена трипільської культури. Походження слов'ян: венеди, анти, склавини. Їх розселення, заняття, суспільний устрій, побут, звичаї. Готи і гуни. Протодержавні утворення східних слов'ян: антський і дулібський союз племен.

Походження українського народу та становлення його державності. Етнонім «Україна». Національна символіка.

ТЕМА II. Київська Русь та Галицько-Волинське князівство: зародження державності українського народу

Виникнення та становлення давньоруської держави. Заснування Києва. Кий, Щек, Хорив, Либідь. Східнослов'янські племінні союзи: поляни, сіверяни, древляни, уличі, тиверці, дуліби, бужани, волиняни, білі хорвати, кривичі, дреговичі, радимичі в'ятичі, словени. Походження топоніма «Русь». Норманська теорія. Князювання Аскольда і Дира (середина IX ст.). Внутрішня і зовнішня політика князів: Олега (882–912), Ігоря (912–945), Ольги (945–964), Святослава (964–972). піднесення й розквіт Київської Русі за Володимира Великого (980–1015) та Ярослава Мудрого (1019–1054). Хрещення Русі (988) та його історичне значення. Політичний устрій й соціально-економічний розвиток Київської Русі. Організація державної влади. «Руська правда». Основні верстви населення. Міжнародні зв'язки, культура, фізичне виховання в період Київської Русі. Політична роздробленість давньоруської держави: причини і наслідки. Володимир Мономах (1113–1125). Боротьба Русі з кочівниками: печеніги, половці. Монголо-татарська навала і встановлення золотоординського іга.

Особливості політичного й соціально-економічного розвитку Галицької та Волинської землі в XI–XII ст. Перемишльське, Звенигородське, Тереховлянське, Шумське князівства. Піднесення Галицького князівства за Володимирка (1141–1153) та Ярослава Осмомисла (1153–1187). Утворення Галицько-Волинської держави. Роман Мстиславович (1199–1205). Боярська смута. Боротьба Данила Галицького (1238–1264) за єдність Галицько-Волинського князівства. Зовнішня політика короля Данила. Занепад Галицько-Волинської держави. Лев Данилович (1264–1301), Юрій I Львович (1301–1315), Андрій і Лев (1315–1323), Юрій II (1323–1340). Місце і роль Галицько-Волинського князівства в історії української державності.

ТЕМА III. Україна в другій половині XIV – першій половині XVII ст.: литовсько-польська доба

Перший поділ України іноземними державами: загарбання українських земель Польщею, Литвою, Московщиною, Угорщиною, Молдавією, Кримським ханством. Утворення поліетнічної литовсько-українсько-білоруської держави. Політика литовських князів на українських землях: Гедимін, Любарт, Ольгерд, Ягайло. Кревська унія (1385), Вітовт, Свидригайло. Литовські статuti (1529, 1566, 1588).

Польська експансія на українські землі. Городельська унія (1413). Люблінська унія (1569). Політичне, соціально-економічне та духовно-культурне становище українського народу. Посилення національно-релігійного та соціально-економічного гноблення. Соціальна структура українського суспільства. Магдебурзьке право. Берестейська церковна унія (1596). Реформаційні та контрреформаційні рухи в Україні. Полемічна література. Братства та братські школи. Острозька академія. Початок масового книгодрукування. Утворення Кримського ханства (середина XV ст.) та його експансія на українські землі.

Виникнення та феномен українського козацтва (кінець XV ст.): генезис, характерні ознаки та особливості. Низове і реєстрове козацтво. Військова організація та воєнне мистецтво

українського козацтва. Українське козацтво у міжнародних відносинах XVI – середина XVII ст. Утворення Запорозької Січі (середина XVI ст.). Д. Байда-Вишневецький. Запорозька Січ як своєрідне втілення української козацької державності. П. Конашевич-Сагайдачний. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої третини XVII ст. під проводом К. Косинського (1591–1593), С. Наливайка (1594–1596), М. Жмайла (1625), Т. Федоровича-Трясила (1630), І. Сулими (1635), П. Бута, Д. Гуні, Я. Остриниці (1637–1638).

ТЕМА IV. Українська національна революція середини XVII.: формування козацької держави

Причини, характер, рушійні сили та періодизація революції. Богдан Хмельницький (1595–1657). Військові дії у 1648–1653 рр. Перемоги під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями, Облога Львова та Замостя. Перемир'я з Польщею. Облога Збаража, Зборівська битва і Зорівський мирний договір (1649). Битва під Берестечком й Білоцерківський мирний договір (1651). Утворення Української гетьманської козацької держави, її політичний та адміністративно-територіальний устрій. Фінансова система та судочинство. Українська армія. Зміни в соціально-економічному житті. Військова козацька еліта: Максим Кривоніс, Іван Богун, Данило Нечай, Нестор Морозенко. Битви під Батогом (1652) та Жванцем (1653). Зовнішня політика Б. Хмельницького: молдавські походи, взаємини з Кримським ханством і Туреччиною. Українсько-російські стосунки. Переяславська угода та Березневі статті (1654) і їх наслідки для України. Віленське перемир'я (1656) й спроба зміни зовнішньої політичної орієнтації України. Смерть Б. Хмельницького (1657) й ускладнення політичної ситуації в Україні.

ТЕМА V. Україна в другій половині XVII – XVIII ст.: доба Руїни та Гетьманщини

Ускладнення політичної ситуації в Україні після смерті Б. Хмельницького (1657). Обрання гетьманом Івана Виговського (1657–1659). Розрив з Московщиною. Укладення Гадяцького договору 1658 р. з Польщею. Битва під Конотопом (1659). Громадянська війна і поділ козацької України на Правобережну і Лівобережну, Ю. Хмельницький (1659–1663), І. Брюховецький (1663–1668), П. Тетеря (1663–1665). Боротьба за возз'єднання Української держави. Петро Дорошенко (1665–1676). Андрусівський трактат 1667 р. та Вічний мир 1686 р. й черговий поділ українських земель між Росією та Польщею. Д. Многогрішний (1668–1672), І. Самойлович (1672–1687). Українська державність наприкінці XVII на початку XVIII ст. Колоніальна політика Російської імперії щодо України. Гетьман Іван Мазепа (1687–1709), його внутрішня і зовнішня політика та роль в історії України. Розрив з Росією та союз із Швецією. Поразка під Полтавою (1709) та її наслідки для України. Поява української політичної еміграції. Пилип Орлик і його «Конституція» (1710), І. Скоропадський (1708–1722), П. Полуботок (1722–1723). Діяльність першої Малоросійської колегії. Гетьманування Д. Апостола (1727–1734). Діяльність Правління Гетьманського уряду. Відродження Гетьманства. Кирило Розумовський (1750–1764). Посилення колоніальної антиукраїнської політики Росії. Ліквідація Катериною II. Гетьманщини (1764). Друга Малоросійська колегія. Ліквідація російським самодержавством Запорозької Січі (1775). Петро Калнишевський. Соціально-економічний розвиток українських земель XVIII ст. Соціальні рухи в Україні: гайдамацтво, Коліївщина. М. Залізняк та І. Гонга; опришківство. О. Довбуш.

ТЕМА VI. Україна у складі Російської та Австрійської імперії: проблеми колоніальної антиукраїнської політики та національного відродження (кінець XVIII – початок XX ст.)

Геополітичні зміни в Центрально-Східній Європі наприкінці XVIII ст. та їх наслідки для України. Україна в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII – першої половини XIX ст. Приєднання до Російської імперії Південно-Східної України та Криму. Задунайська Січ. Азовське козацьке військо. Чорноморське Кубанське козацьке військо. Поділи Польщі та їх вплив на територіальні зміни в Україні. Приєднання до Російської імперії Правобережної України. Французько-російська війна 1812 р. та Україна. Україна в європейській геополітичній системі кінця XVIII – початку XIX ст.

Політичне становище та соціально-економічний розвиток України у складі Російської імперії та Австрійської монархії. Національне відродження в Україні, його зміст та основні етапи. Роль історичних знань у формуванні національної свідомості. «Історія Русів». «Енеїда» І. Котляревського. Новий український театр. Українські етнографія та фольклористика, мовознавство. Виникнення та діяльність перших таємних організацій. Масонський та

декабристський рух в Україні. Кирило-Мефодіївське товариство в історії суспільно-політичного руху й культури України. М. Костомаров, В. Білозерський, Т. Шевченко. Особливості національного відродження на західноукраїнських землях. Львів-Перемишль-Львів – як центри національного руху. «Руська трійця» в історії суспільно-політичного руху й культури України. М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький. «Русалка Дністрова». Західноукраїнські землі в Європейській демократичній революції 1848 р.

Соціально-економічний розвиток України. Сільське господарство, промисловість, торгівля. Скасування кріпосного права та панщини на західно та східноукраїнських землях (1848, 1861). Реформи 60–70-х років. Особливості соціально-економічного розвитку українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Місце сільського господарства та промисловості України в системі економіки обох імперій. Специфіка формування соціальної структури української нації. Соціальні рухи в Україні у XIX – на початку XX ст. Селянський рух під проводом У. Кармелюка, Л. Кобилиці. Селянське повстання 1846 р. в Галичині. Боротьба за сервітути. Заворушення військових поселенців. Київська козаччина (1855). Похід у Таврію за волею (1856). Селянський рух у пореформений період. Робітничий рух: організаційні форми, соціальна і політична програма. Ставлення до національного питання. Селянський та робітничий рухи в контексті національно-визвольних змагань.

Суспільно-політичне життя та національний рух в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Основні тенденції імперської політики Росії та Австро-Угорщини. Громадівський рух. Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров, М. Драгоманов. Хлопоманство. В. Антонович. Народництво в Україні. С. Перовська, М. Кибальчич. Поширення соціалістичних ідей. М. Зібер, С. Подолинський. Валувський циркуляр 1863 р. та Емський указ 1876 р. Федералізація Австро-Угорщини та автономія Галичини. Російський, польський та єврейський фактори в історії України. Пошук шляхів національної самоідентифікації. Москвофільська та народницька течія. І. Франко, Ю. Бачинський, Ю. Романчук, К. Левицький. Культурно-освітній, науковий та економічний сегменти національного руху: «Просвіта», НТШ, «Дністер». Преса, видавництва, театр. Галичина – Премонт українського національного руху. «Нова ера». Товариства «Сокіл», «Січ», «Народна рада». Політизація українського національного руху: РУРП (УРП), УНДП, УСДП, ХСС-УКП; ЗУБДО (ЗУО), «Братство тарасівців», РУП, УСДРП, УДРП. М. Міхновський «Самостійна Україна».

Революційні події 1905–1907 рр. в Україні. Причини, характер та національні особливості. Масові соціальні рухи: робітничий та селянський. Заворушення в армії та на флоті. Піднесення українського національного руху. Скасування Емського указу. Українська преса та видавництва. Кафедри українознавства. Створення та діяльність товариства «Просвіта». Діяльність українських політичних партій, їх взаємини із загальноросійськими політичними партіями. Вибори до Державної Думи і участь в ній українських депутатів. Боротьба за автономію України та українізацію освіти. Поразка революції. Репресії російського самодержавства проти українського національного руху. Антиукраїнська політика П. Столипіна, його аграрна реформа та її реалізація в Україні. Створення та діяльність Товариства українських поступовців. Спортивно-військовий рух на західноукраїнських землях: товариство «Пласт», «Січові стрільці».

Україна в Першій світовій війні 1914–1917 рр. Плани Антанти та Троїстого (Четверного) союзів щодо України. Початок війни і розстановка суспільно-політичних сил в українському національному русі. С. Петлюра «Війна і українці». Д. Донцов «Сучасне політичне положення нації і наші завдання». Союз Визволення України. «Маніфест Головної Української Ради». Військові операції на території України в роки Першої світової війни. Окупація російськими військами Східної Галичини та Північної Буковини. Антиукраїнська русифікаторська політика царизму. Створення та бойовий шлях Українських Січових Стрільців. Культурно-освітня діяльність УСС. Війна і активізація українського питання.

ТЕМА VII. Українська національна революція 1917–1921 рр.: відродження української державності

Лютнева революція 1917 р., повалення самодержавства і встановлення т.зв. «двовладдя». Становище в Україні після повалення царизму. Активізація національно-визвольного руху. Утворення Української Центральної Ради, її національний, соціальний і партійний склад та

програма. Михайло Грушевський. Всеукраїнський національний конгрес (квітень 1917 р.). Курс на автономію України. Перший та Другий Універсали України та їх роль в державному відродженні України. Створення Генерального Секретаріату. Володимир Винниченко. Взаємини Генерального Секретаріату з Тимчасовим урядом. Центральна Рада та Генеральний Секретаріат – як перші державні структури відродженої України. Жовтневий збройний більшовицький переворот в Петрограді і боротьба за владу в Україні. Позиція Центральної Ради. III Універсал. Проголошення Української Народної Республіки. Вибори до Установчих зборів і поразка більшовицької партії. Києво-Харківський з'їзд Рад: проголошення радянської влади, створення радянського уряду. Перша війна радянської Росії проти Української Народної Республіки: ультиматум Раднаркому і відповідь Генерального Секретаріату. Збройна інтервенція радянських військ проти УНР. Крути: героїзм і трагедія (січень 1918). Брестський мирний договір (лютий 1918 р.) УНР з Центральними державами (Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією, Туреччиною): досягнення і прорахунки. IV Універсал: проголошення незалежності України.

Політична й соціально-економічна ситуація в Україні після Брестського мирного договору: вступ німецько-австрійських військ в Україну, їх політика. Криза Центральної Ради навесні 1918 р.

Гетьманський переворот і прихід до влади Павла Скоропадського (квітень 1918 р.). Утворення гетьманського уряду, його склад і програмні документи. Внутрішня і зовнішня політика Гетьманської держави: економічна, військова, культурно-освітня, церковна політика; дипломатична діяльність гетьманського уряду. Виникнення антигетьманської опозиції: Український Національний Союз, Директорія (В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець, А. Макаренко, О. Андрієвський). Повстанський рух проти гетьманщини та німецько-австрійських військ. Антигетьманське повстання Директорії та зречення від влади П. Скоропадського (грудень 1918 р.).

Прихід до влади Директорії, її склад, соціально-економічна та політична програма. Спроба об'єднання Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки 22 січня 1919 р. Друга війна радянської Росії проти УНР. Встановлення більшовицького контролю над більшою частиною України. Соціально-економічна політика радянської влади (політика «воєнного комунізму»). Селянсько-повстанський рух проти більшовицького режиму. Вторгнення в Україну денікінських військ. Україна у вирі іноземної інтервенції та громадянської війни. Утвердження радянської влади в Україні. Перетворення більшовицької партії в правлячу структуру тоталітарного типу. Перший зимовий похід (1919–1920) армії УНР. Варшавський договір (1920) УНР з Польщею. Ризький мирний договір (1921) та його наслідки для України. Другий зимовий похід (1921) армії УНР. Трагедія під Базаром. Завершення національно-визвольних змагань українського народу.

Активізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 1918 р. Створення Української Національної Ради та її програма. Листопадова (1919) національно-демократична революція і виникнення Західно-Української Народної Республіки. Д. Вітовський, Є. Петрушевич, К. Левицький. Створення Державного Секретаріату та його політика. Перші декрети та програмні документи, конституція ЗУНР. Створення Української Галицької Армії. Польсько-українська війна 1918–1919 рр. Акт Злуки (22 січня 1919 р.) УНР та ЗУНР. Падіння ЗУНР.

Причини поразки та уроки Другої української національної революції 1917–1921 рр.

ТЕМА VIII. Україна у міжвоєнний період (1921–1939): утвердження тоталітарного режиму та боротьба за Українську державу

Внутрішнє і міжнародне становище України після поразки національно-визвольних змагань. Рух Опору в радянській Україні у 1921–1939 рр. Вхідження УСРР до складу СРСР. Обмеження суверенітету республіки. Голод 1921–1923 р. УСРР у роки Нової економічної політики. Українізація. Український націонал-комунізм. О. Шумський, М. Скрипник, М. Хвильовий, М. Волобуєв. Індустріалізація: завдання, характерні ознаки та прорахунки. Колективізація: причини і наслідки. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид проти українського народу. Утвердження тоталітарного комуністичного режиму. Формування партійно-бюрократичної номенклатури. Масові політичні репресії 20–30-х років радянського режиму.

«Розстріляне відродження». Політика «войовничого атеїзму». Зміни в соціальному і національному складі УСРР та масовій психології й свідомості населення.

Західноукраїнські землі в 1921–1938 рр. Політичне, соціально-економічне та духовно-культурне становище Галичини, Волині, Буковини та Закарпаття. «Українське питання» в політиці Польщі, Румунії та Чехословаччини. ЗУЗ і спадкоємність традицій боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу. Створення та боротьба Української Військової Організації (УВО). Євген Коновалець. Діяльність легальних західноукраїнських політичних партій та організацій. УНДО. Українська Греко-Католицька Церква. Митрополит Андрей Шептицький. Створення та боротьба Організації Українських Націоналістів (ОУН). Степан Бандера. Андрій Мельник. Надання автономії та проголошення незалежності Карпатської України. Августин Волошин. Окупація Закарпаття Угорщиною.

ТЕМА ІХ. Україна в роки Другої світової війни (1939–1945)

Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. Пакт Молотова-Ріббентропа і його вплив на розв'язання Другої світової війни. Входження західноукраїнських земель до складу СРСР й УРСР. Радянська ЗУЗ. Масові репресії радянського режиму 1939–1941 рр.

Німецько-радянська війна 1941–1945 рр. й Україна. Поразки Червоної Армії й окупація України гітлерівською Німеччиною. Встановлення фашистського окупаційного режиму. Позиція ОУН під час війни. Акт відновлення української держави 30 червня 1941 р. Батальйони «Ролянд» та «Нахтігаль». Похідні групи ОУН. Радянське підпілля та партизанський рух. Створення та боротьба Української Повстанської Армії. Роман Шухевич – «Тарас Чупринка». Українська дивізія «Галичина». Українська Національна Армія у складі німецького вермахту. Завершення Другої світової війни та її наслідки для України Українське питання на переговорах союзників по антигітлерівській коаліції. Звільнення України від німецької окупації. Українці на примусових роботах в Німеччині та участь їх у військових операціях ЧА на завершальному етапі Другої світової війни.

ТЕМА Х. УРСР в другій половині 40-х – першій половині 80-х: проблеми суспільно-політичного та економічного розвитку

Повоєнні адміністративно-територіальні зміни. Українсько-польське, українсько-чехословацьке, українсько-румунське територіальне розмежування. Включення Криму до складу УРСР. Зовнішньополітична діяльність УРСР. Особливості процесу відбудови народного господарства. Рівень життя і побуту населення. Радянська західних областей УРСР. Продовження боротьби ОУН та УПА. Масові репресії радянського режиму проти населення Західної України. Операція «Вісла». Ліквідація УГКЦ. Боротьба тоталітарного радянського режиму проти «націоналізму», «космополітизму», «низькопоклонства» перед Заходом. Культурно-ідеологічні процеси в УРСР.

Україна в умовах десталінізації (1956–1964) «Хрущовська відлига». Суспільно-політичне життя в умовах часткової лібералізації радянського режиму. Соціально-економічний розвиток. Духовне життя в Україні: основні тенденції та характерні ознаки.

УРСР в роки «Брежнєвського застою» (1964–1985). Сповільнення темпів економічного розвитку. «Неосталінізм» в політичному житті. Політика русифікації Петро Шелест та Володимир Щербицький. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури. Повсякденне життя населення.

Новий етап національно-визвольного руху в Україні (середина 50-х – середина 80-х рр.). Перехід до мирних, конституційних форм боротьби. Діяльність підпільних груп та організацій: Українська робітничо-селянська спілка Л. Лук'яненка. Український національний фронт Д. Квецька та З. Красівського. Українська загальнонародна організація Григорія Диндина та М. Крайника (УНФ-2).

Активізація опозиційних настроїв населення. Зародження дисидентського руху та правозахисного руху, його форми. Національне та релігійне дисидентство. Шістдесятники. І. Дзюба «Інтернаціоналізм чи русифікація?»; М. Брайчевський «Приєднання чи возз'єднання?»; В. Чорновіл «Лихо з розуму»; В. Мороз «Репортаж із заповідника ім. Берії»; М. Осадчий «Більмо»; Ю. Бадзьо «Право жити». «Український вісник». Український «самвидав». Творчість

і громадянська позиція В. Симоненка, Л. Костенко, А. Горської, В. Марченка, О. Тихого, Ю. Литвина, В. Стуса, Є. Сверстюка, І. Світличного, І. Калинця, братів Горинів та ін. Українська Гельсінська група: М. Руденко, П. Григоренко, О. Бердник, О. Мешко, М. Маринович, С. Караванський, І. Кандиба, В. Овсієнко, М. Матусевич, М. Горбаль, Н. Світлична. Закордонне представництво УГГ. «Вісник репресій в Україні».

ТЕМА XI. Україна на шляху до незалежності (середина 80-х рр. XX ст. – 2015)

«Горбачовська перебудова» та її вплив на суспільно-політичні процеси в Україні. Чорнобильська катастрофа та її вплив на активізацію національного руху. Створення т.зв. «неформальних» організацій в Україні: Український культурологічний клуб. С. Набока. Товариство Лева. Товариство «Вертеп». Українська Гельсінська спілка. Історико-просвітницька організація «Меморіал», Товариство української мови ім. Т. Шевченка, Студентське братство. Поява незалежної преси: «Поступ», «Віче», «Тернове поле», «Просвіта». Боротьба за відновлення УГКЦ, національної символіки. Народний Рух України. В'ячеслав Чорновіл. Вибори до Верховної Ради СРСР та УРСР. Демократичний блок. Народна рада. Декларація про державний суверенітет України (липень 1990 р.). Виникнення нових політичних партій: Українська республіканська партія, Українська національна партія, Українська християнсько-демократична партія, Українська міжпартійна асамблея, УНА-УНСО, Партія зелених України, Партія демократичного відродження України, Демократична партія України. Серпневий путч 1991 р. й проголошення Акту про незалежність України (24 серпня 1991 р.). Розпад СРСР. Стартові умови розгортання державотворчого процесу. Становлення владних структур. Конституційний процес. Прийняття Конституції незалежної України (28 червня 1996 р.). Реалізація нового соціально-економічного курсу і його наслідки. Специфіка взаємодії культури і суспільства в умовах перехідного періоду. Характерні ознаки релігійного життя. Формування концепції зовнішньополітичного курсу. Україна і СНД. Західний напрям зовнішньої політики України. Позиція лівих партій (КПУ, СПУ, СДПУ(о)) щодо державотворчих процесів в Україні. Л. Кравчук, Л. Кучма, В. Ющенко, В. Янукович, П.Порошенко – президенти України. Досягнення і прорахунки. Система влади в Україні. Формування Збройних сил України та інших державних інституцій. Державна символіка. Національна валюта. Міжнародні і міжконфесійні відносини. Проблеми політичного, соціально-економічного та духовно-культурного розвитку незалежної України. «Помаранчева революція» 2004 р.: здобутки та втрати. Революція гідності. Українська діаспора(еміграція): основні етапи, розселення та сучасний стан.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

модуль I

Основна

1. Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія культури: Навч.посіб./ Наук. ред. В.М.Шейко.— К.: Кондор, 2004.— ч.ІІ: Історія української культури. — С.519-763.
2. Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (ІХ — ХХІ ст.): Навч. посібник для студентів-україністів. — Ужгород: Гражда, 2009. — 432 с.
3. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Тези про місце і роль в національному відродженні України. — Дрогобич, 1994. — 218 с.
4. Історія української культури /За заг. ред. І.Крип'якевича.— К.: Либідь, 1994.—650 с.
5. Історія української та зарубіжної культури. Навч.посіб./ С.М.Клапчук, В.Ф.Остафійчук, Ю.А.Горбань та ін. — К.: Знання-Прес, 2002. - С.235-248; 283-290; 305-312; 331-337.
6. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 584 с. — С.238-580.
7. Маланюк Є. Книга спостережень. Від кобзаря до нації. Студії і роздуми. — К.: “АТІКА”, 1995. — 236 с.
8. Огієнко Іван. Українська культура / Упоряд., авт. передмови та коментарів М.С.Тимошик. — К.: Наша культура і наука, 2001. — 342 с.
9. Сверстюк Є. На святі надій: Вибране.— К.: Наша віра, 1999.— 780 с.
10. Семчишин М. Тисяча років української культури.— К., АТ «Друга рука», 1993.— 550с.
11. Січинський В. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та ін. писань чужинців про Україну за десять століть — К.: Довіра.—255 с.
12. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Підручник /Авт. Н.Я.Горбач та ін.— Львів: Каменяр, 1992.— 166с.
13. Українська культура: Лекції за ред. Д.Антоновича.— К.: Либідь, 1993.— 558с.
14. Українська художня культура. Навч. посіб./За ред.І.Ф.Ляшенка. — К.: Либідь, 1996. - 416 с.
15. Художня культура України: Навч.посіб./ Л.М.Масол, С.А.Ничкало, Г.І.Веселовська, О.І.Онiщенко: За заг.ред. Л.М.Масол. — К.: Вища шк., 2006. — 239 с.
16. Шейко В.М., Білоцерківський В.Я. Історія української культури: навч. посіб. / В.М. Шейко, В.Я. Білоцерківський. — К.: Знання, 2009. — 413 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
17. Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко. — К.: Кондор, 2010. — 264 с.

Додаткова

1. Гіптерс З.В. Культурологічний словник-довідник. — К.: ВД «Професіонал», 2006.— 328 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник у 2-х т./ Я.П. Запаско (керівник авт.кол.). — Львів: Афіша, 2000. — Т.1. А-К. — 364 с, — 316 іл.; Т.2. К-Я. — 400 с, — 279 іл.
3. Дзюба О.М., Павленко Г.І. Літопис найважливіших подій культурного життя в Україні (Х-ХУП ст.): Посібник-довідник. К.: «АртЕк», 1998.— 200 с.
4. Енциклопедія Українознавства: Загальна частина: (В 3 т.).— Перевидання в Україні.— К., 1994.— 400 с. Енциклопедія Українознавства. Словникова частина: В 10 т./ За ред. д-ра В.Кубійовича.— Перевидання в Україні.—Львів: В-во НТШ, 1993-1997.
5. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. — К.: Довіра, 2006. — 703 с.
6. Історія українського мистецтва (Гол. ред. М.П.Бажан): У 6 т.— К., 1966-1970.
7. Історія української культури: У 5-ти т. /Голов. ред. Патон Б.Є. — К.: Наук. думка, 2001.
8. Корінний М.М., Потапов Г.Г., Шевченко В.С., Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. — К.: Україна, 2000.

9. Крип'якевич І.П. Історичні проходи по Львові/ Авт. передм. Я.Д.Ісаєвич, Упоряд Б.З.Якимович. – Львів: Каменяр, 1991. – 167 с.: іл.
10. Митці України: Енцикл. довідник /За ред. А.В.Кудрицького.— К.: УЕ, 1992.— 848 с.
11. Муха А.І. Композитори України та української діаспори: Довідник. — К.: Муз. Україна, 2004. — 352 с.
12. Сліпушко О.М. Україна. Енциклопедичний словник. — К.: Аконт, 2008. — 768 с.
13. Словник українського сакрального мистецтва/ За науковою ред. Чл. кор.АМУ М.Станкевича. — Львів, 2006. — 288 с.
14. Тарас Шевченко. Усі тв. в одному т. — К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2006. - 824 с.
15. Універсальний український ілюстрований енциклопедичний словник (Голов. ред. М. Попович).—К.: Ірина, 1999.— 1568 с.
16. Храми Львова: Фотоальбом/ Авт. ідеї та світлини Любомир Криса, Богдан Салагай; авт. тексту Іван Петрів; Христина Саноцька. — Львів: Астрон, 2000. — 176 с.

модуль II

Основна

1. Аркас М. Історія України-Русі / М. Аркас. – Одеса : Маяк, 1994. – 392 с.
2. Бойко О. Д. Історія України: навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-тє вид., доп. – К.: Академвидав, 2006. – 688 с. (Альма-матер).
3. Верстюк В. Україна від найдавніших часів до сьогодні. Хронологічний довідник / В. Верстюк, О. Дзюба, В. Репринцев. – К.: Наукова думка, 1995. – 688 с.
4. Гусєв В. І. Історія України: навч. посіб. / В. І. Гусєв, Ю. О. Калінцев, С. В. Кульчицький – К.: Вища школа, 2003. – 431 с.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. / Я. Грицак. – К.: Генеза, 2000. – 360 с.
6. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. – К.: Наукова думка, 1991.
7. Давня історія України: в 3 т. – К.: Наукова думка, 1997-2000.
8. Довідник з історії України. А-Я / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста; Ін-т істор. досліджень ЛНУ ім. І. Франка. – 2-ге вид., доопрац. і доп. – К.: Генеза, 2001. – 1136 с.
9. Дорошенко Д. Нарис історії України: у 2 т. – К., 1991.
10. Жуковський А. Нарис історії України / А. Жуковський, О. Субтельний. – Львів, 1992. – 230 с.
11. Екельчик С. История Украины: становление современной нации / С. Екельчик. – К., 2010.
12. Енциклопедія історії України: у 5-ти т. / редкол.: В.А. Смолій (голова), Я.Д. Ісаєвич, С.В. Кульчицький [та ін.]. – К.: Наукова думка, 2005.
13. Єфименко О. Історія України та її народу / О. Єфименко; [пер. з рос. В. Д. Калити]. – К.: Мистецтво, 1992. – 256 с.
14. Історія України: посібник / за ред. Г. Темка, Л. Тупчієнка. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002 – 480 с. (Альма-матер).
15. Історія України / за ред. В. Смолія. – 3-тє вид., доп. й перероб. - К.: Альтернативи, 2002. – 471 с.
16. Історія України / кер. авт. кол. Ю. Зайцев. – Вид.4-тє. – Львів: Світ, 2003. – 520 с.
17. Історія України: навч. - метод. посіб. для семінар. занять / В.М. Литвин, А.Г. Слісаренко, В.Ф. Колесник [та ін.]. – К.: Знання-Прес, 2006. – 460 с.
18. Історія України: Документи. Матеріали. Посібник / уклад., комент. В. Ю. Короля – К., 2002. – 448 с. (Альма-матер).
19. Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. / редкол.: В. А. Смолій [та ін.]. – К.: Києво-Могилянська академія, 2006. – Т. 1. – 800 с.; – 2007. – Т. 2. – 724 с.
20. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії / Г. Касьянов. – К.: Наш час, 2008. – 432 с.
21. Король В. Історія України: навч. посібник / В. Король. – 2-ге вид., доп. – К.: В.Ц.: «Академія», 2008. – 496 с. (Альма-матер)

22. Котляр М. Довідник з історії України / В. Котляр, С. Кульчицький. – К., 1996. – 240 с.
23. Крип'якевич І. Історія України / І. Крип'якевич. – Львів: Світ, 1992. – 520 с. – («Пам'ятки історичної думки України»).
24. Магочій Павло-Роберт. Історія України / Павло-Роберт Магочій. – К.: Критика, 2007. – 640 с.
25. Мицик Ю. Історія України: навч. посіб. для старшокласників / Ю. Мицик, О. Бажан, В. Власов. – К., 2005. – 576 с.
26. Мороз В. Я. Україна у двадцятому столітті. Етап перший. 1900-1920 рр. / В. Я. Мороз. – Львів: Ліга-Прес, 2005. – 656 с.
27. Новий довідник: Історія України / упоряд. С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Скопненко, О. Іванюк. – 2-ге вид. – К.: ТОВ «КАЗКА», 2006. – 736 с.
28. Остафійчук В. Історія України: сучасне бачення: навч. посіб. / В. Остафійчук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 422 с.
29. Панченко П. П. Історія України ХХ – початку ХХІ століття: навч. посіб. / П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка [та ін.]; за заг. ред. В. А. Смолія. – К.: Знання, 2004. – 582 с.
30. Пасічник М. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: навч. посіб. / М. Пасічник. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 735 с.
31. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. – К.: Либідь, 1992.
32. Савченко Н. Історія України: модульний курс: навч. посіб. / Н. Савченко, М. Подольський – К., 2006. – 544 с.
33. Світлична В. Історія України: навч. посіб. / В. Світлична – 4-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 400 с.
34. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний; [пер. з англ. В. Шевчука]. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 1993. – 720 с.
35. Україна крізь віки: у 15 т. / НАН України; Ін-т історії України НАН України. – К., 1998–1999.
36. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Яковенко. – 2-ге вид., перероблене та розшир. – К.: Критика, 2005. – 584 с.

Додаткова

1. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні / В. Б. Антонович. – К.: Дніпро, 1991. – 238 с.
2. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: суспільно політичний та правовий аналіз: у 2 кн. – К., 1994. – Кн. 1. – 432 с.; Кн. 2. – 688 с.
3. Брайчевський М. Конспект з історії України / М. Брайчевський. – К.: Знання, 1991. – 204 с.
4. Вацеба О. М. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні / О. М. Вацеба. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. – 232 с.
5. Видатні постаті в історії України ІХ–ХІХ ст. : Короткі біограф. нариси. Історичні та худож. портрети / В. І. Гусєв, В. П. Дрожжин [та ін.]. – К.: Вища школа, 2002. – 359 с.
6. Голод 1921–1923 років в Україні. Збірник документів і матеріалів – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
7. Голодомор 1932–1933 років в Україні: документи і матеріали / упор. Р. Я. Пиріг; НАН України, Ін-т історії України. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1128 с.
8. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст.: нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
9. Даниленко В., Сталінізм на Україні (20–30-ті роки) / В. Даниленко, Г. Касьянов, С. Кульчицький. – К.: Либідь, 1991. – 344 с.

10. Дві Русі / за заг. ред. Л. Івшиної. – К.: Факт, 2003. – 496 с. – (Бібліотека газети «День»).
11. Енциклопедія історії України: у 5-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова), Я.Д. Ісаєвич, С.В. Кульчицький [та ін.]. – К.: Наукова думка, 2005.
12. Енциклопедія українознавства. Словникова частина: У 10 т. – Львів, 1993–2001.
13. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: у 3 т. – К., 1994–1995.
14. Іванченко Р. Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. Іванченко. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: МАУП, 2006. – 624 с.
15. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / редкол. В.М.Литвин [та ін.]; ред. Л. О.Біда. – К.: Вища школа, 2002. – 430 с.
16. Історія України в особах: Литовсько-Польська доба / О. Дзюба, М. Довбищенко, О. Русина [та ін.]. – К.: Україна, 1997. – 272 с.
17. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. Збірник документів і матеріалів / за заг. ред. А.П. Коцура, Н.В. Терес. – Київ -Чернівці: Книги – XXI, 2008. – 1100 с.
18. Історія української культури: в 5-ти т. – Т. 1-3. – К.: Наукова думка, 2001.
19. Касьянов Г. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля / Г. Касьянов. – К., 1992. – 176 с.
20. Касьянов Г. Сталінізм і українська інтелігенція (20–30-ті рр.) Г. Касьянов, В. Даниленко. – К.: Наукова думка, 1991. – 96 с.
21. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в Русі Опору 1960–80-х років / Г. Касьянов. – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
22. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928) / С. Кульчицький. – К., 1996. – 508 с.
23. Косик В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні / В. Косик. – Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. – 660 с.
24. Костюк Г. Сталінізм в Україні: Генеза і наслідки: Дослідження і спостереження сучасника / Г. Костюк; [пер. з англ.]. – К.: Смолоскип, 1995. – 508 с.
25. Котляр М. Ф. Історія України в особах: Давньоруська держава / М. Ф. Котляр. - К.: Україна, 1996. – 240 с.
26. Організація Українських націоналістів і Українська Повстанська Армія. Історичні нариси / НАН України; Ін-т історії України; С.В. Кульчицький. – К.: Наукова думка, 2005. – 495 с.
27. Петровський В.В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / В.В. Петровський, Л.О. Радченко, В.І. Семененко. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2007. – 592 с.
28. Політична історія України ХХ ст.: У 6 т. / НАН України; Ін-т політ. і етнонац. досліджень; І.Ф.Курас, Ю.І.Шаповал, Ю. А. Левенець [та ін.]. – К.: Генеза, 2002–2003.
29. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ – ХХ ст. Історичні нариси / Д. В. Архієрейський, О. Г. Бажан, С. І. Білокінь та ін. – К.: Наукова думка, 2002. – 952 с.
30. Полянський О. Західна Україна у двох революціях: 1848–1918 / О. Полянський. – Тернопіль: Джура, 1998. – 52 с.
31. Полянський О. Історичні силуети / О. Полянський. – Тернопіль: ЛІЛЕЯ, 1998. – 128 с.
32. Полянський О. Історія України : [навч. посіб. для семінарських занять для студ. неісторичних спец. ВНЗ]/ Олег Полянський, Руслана Труба. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 468 с
33. Полянський О. Курс лекцій з історії України. Остання чверть ХVІІІ – середина ХІХ ст. / О. Полянський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 192 с.
34. Полянський О. Армія нескорених. До 60-річчя УПА / О. Полянський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – 48 с.

35. Полянський О. Український рух Опору в 1921 – 1939рр. / О. Полянський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 64 с.
36. Попович Мирослав. Червоне століття / Мирослав Попович. – К.: АртЕк, 2005. – 888 с.
37. Потоцький В. П. Хто є хто в українській історії / В. П. Потоцький. – Х.: ВД «ШКОЛА», 210. – 160 с. – (Історичний архів: Маленькі таємниці великої історії)..
38. Реєнт О. Усі гетьмани України: Легенди, міфи, біографії / О. Реєнт. – Х.: Фоліо, 2007. – 415 с. – (Історичне досє).
39. Реєнт О. Україна між світовими війнами (1914-1939). Події. Люди. Документи: Нариси історії: навч. посіб. / О. П. Реєнт, І. А. Коляда. – К.: Школа, 2004. – 544 с.
40. Реєнт О. Україна в імперську добу (XIX – поч. XX ст.) / О. Реєнт. – К., 2003. – 340 с.
41. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932–1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 604 с.
42. Рубльов О. Сталінщина і доля західноукраїнської інтелігенції. 20–50-ті рр. XX ст. / О. Рубльов, Ю. Черченко. – К.: Наукова думка, 1994. – 350 с.
43. Рух Опору в Україні: 1960-1990. Енциклопедичний довідник / [передм. Осипа Зінкевича, Олеся Обертаса]. – К.: Смолоскип, 2010. – 804 с.
44. Семененко В. І. Хто такі українці? Що таке Україна? / В. І. Семененко. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2010. – 160 с. – (Історичний архів: Маленькі таємниці великої історії).
45. Смолій В. А. Українська державна ідея. Проблеми формування еволюції, реалізації / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К.: Альтернативи, 1997. – 366 с.
46. Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини / Б. Трофим'як. – Тернопіль, 2001. – 694 с.
47. Трофим'як Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років XIX ст. до 1939 р.): навч. посібник / Б. Трофим'як. – К.: ІЗМН, 1997. – 424 с.
48. Україна Incognita / за заг. ред. Л. Івшиної. – 4-те вид., стереотип. – К.: Укр. прес-група, 2005. – 397 с. – (Бібліотека газети «День»).

Інформаційні ресурси

Бібліотеки:

Бібліотека Львівського державного університету фізичної культури, м. Львів, вул. Костюшка, 11.

Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника НАН, м. Львів, вул. Стефаника, 2.

Інтернет:

www.history.org.ua	Інститут історії Національної Академії наук України
www.nbuv.gov.ua	Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського
www.memory.gov.ua	Український інститут національної пам'яті
history.vn.ua	Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії
www.http://www.thehistorynet.com	Інформація з всесвітньої історії (англомовний сайт)
www.nsta.org	NSTA (Британське наукове співтовариство вчителів)
www.cossackdom.com	Історія українського козацтва
www.prostir.museum	Музейний простір України

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: іспит

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: поточний контроль, модульні контрольні роботи.